

RELIGIONSKRITIK ■ »Folk, der hævder at være kosmopolitiske, er ofte meget provinsielle i deres politiske holdninger. Vi kan kun håndtere problemer, vi kan bebrejde os selv for. Men dem, der lider, er muslimer.« Den hollandske migrationsforsker Ruud Koopmans om, hvorfor den muslimske verden er stagneret i ufrihed og vold.

Islams mørke tid

KLAUS WIVEL

DET er ikke hver dag, en sociolog kommer til byen, som har et ganske andet budskab om den muslimske verden, end det, man har vænnet sig til at høre fra sociologer. Mod slutningen af interviewet fortæller jeg eksempelvis den hollandske professor Ruud Koopmans, blåt jakkesæt, sort skjorte, ruskindstøvler, der har indfundet sig på et lille forlagskontor midt i København, om den danske rapport, som Integrationsministeriet under ledelse af Inger Støjberg i sin tid bestilte om social kontrol i muslimske miljøer. Opgaven havnede på RUC, og rapporten endte med at konkludere, at problemet med social kontrol lå hos den danske majoritet, ikke den muslimske minoritet.

Historien synes at mere Koopmans, professor i sociologi og migrationsforskning ved Humboldt Universitet i Berlin og forfatter til en netop oversat bog, som er selve anledning til hans besøg: *Islams forfaldne hus – De religiøse årsager til ufrihed, stagnation og vold*.

»Der foregår en meget stærk grad af politisering i samfundsvidenskabernes, som i enorm grad er venstreorienteret, ja, ikke bare venstreorienteret, men den særlige form for venstrefløj, man finder i identitetspolitikken. Men jeg er sikker på, at mine kolleger på den anden side af gangen tænker noget lignende om mig. Det viser bare betydningen af pluralisme,« siger Koopmans, der har lavet flere forskningsrapporter om migration i Europa.

I sin forrige bog fra 2017, *Assimilation eller Multikulturalisme?*, gjorde sociologiprofessoren efter omfattende empiriske studier op med sit tidligere multikulturalistiske syn, som gik på, at europæiske lande burde møde indvandrere med særhensyn. I dag indtager han det modsatte standpunkt: Skal indvandrere integrere sig i europæiske samfund og komme i arbejde, kræver det, at de behersker sproget, får et større socialt netværk og et mere liberalt syn på kvinder, forklarede han. Jo mindre værtslandet presser på for, at det sker, des dårligere vil integrationen blive. Det er ikke alle steder, hans konklusioner bliver mødt med åbne arme.

Ruud Koopmans er ellers ikke nogen stærkt polemisk herre. Han foretrækker at lade dokumentationen tale for sig selv. Det er heller ikke, fordi velorienterede læsere vil få mange af deres værste anelser afkræftet af, hvad sociologen skriver i sin nye bog. Den er et studie af den muslimske kultur, både som den udfolder sig i den islamiske verden og blandt muslimske indvandrere i Europa. Det er ikke et værk, man tyer til, hvis man vil komme i godt humør.

Koopmans indleder med at skrive, at han er islamkritisk, ikke islamfjendtlig, og han opfordrer alle, der ikke kan skelne mellem religionskritik og racisme, til straks at lægge bogen fra sig. Han orker ikke at forklare forskellen. Han erklærer sig selv som humanist med en universalistisk tilgang til menneskerettighederne og noterer, at han prøver at placere sig mellem de to yderpunkter i debatten.

»Jeg har skrevet bogen, fordi jeg har følt, at emnet ikke har fået nok opmærksomhed. Det er mærkeligt, al den stund islamistiske terrorangreb og integrationsopgørelser får enormt meget opmærksomhed, men der er en stærk tendens i den offentlige debat til enten at tilskrive disse problemer iboende og derfor uløselige problemer i islam eller at hævde, at det religiøse aspekt overhovedet ikke spiller en rolle; at det intet har med islam at gøre og alt at gøre med vestlig intervention, kolonialisme og økonomiske problemer. Så jeg fornemmede, at det religiøse aspekt af disse problemer manglede.«

TILBAGEGANG OVER HELE LINJEN

Kort sagt tilskriver Koopmans de nuværende problemer i de muslimske samfund den radikale måde, islam tolkes på i disse år. Han mener, at islam kan ændre sig, skønt religionen befinder sig i en mørk tid, og at Mellemøsten for har været et mere liberalt sted og kan blive det igen. Men historien om de muslimske trosfællers deroute er lige så nedtrykkende, som den er velkendt, og den kan kun her fortælles i brutalt grove træk:

Den muslimske verden er i de seneste 50 år blevet overtaget af en særlig fundamentalistisk retning inden for islam. Det forklarer, hvorfor hele den islamiske verdensdel ikke blot er stagneret, men i mange henseender er gået tilbage i forhold til resten af kloden.

»Ser man globalt på udbredelsen af demokrati siden 1970'erne, er der sket enormt meget, selv i Europa,« forklarer han. »I 1970'erne så man i Sydeuropa med Portugal, Spanien og Grækenland stadig diktaturer. Det samme i Latinamerika, hvor demokratiet i dag har bredt sig.«

Ser man på den muslimske verden, er det gået den modsatte vej. Her foregår en afvikling af demokratiet. Tag bare Tyrkiet som eksempel: Der findes i dag 25 islamiske diktaturer mod 22 ikke-islamiske, skriver han: »53 procent af de islamiske lande bliver autoritært styret, sølle fire procent demokratisk.«

Det samme gælder i forhold til kvinders, homoseksuelles og minoriteters rettigheder. De fleste steder på kloden går det frem med Mellemøsten som den store undtagelse.

Det gælder også politisk vold. Ser man på 1970'erne, var de islamiske lande ikke overrepræsenterede, men i de to seneste årtier ser vi, at man i tre ud af fire borgerkrige finder islamistiske grupper.

»85 procent af alle dræbte i terrorangreb har rod i islamiske grupper,« forklarer Koopmans.

Og så er der økonomien.

FOTO: SCANPIX

»Jeg har forskere, som ikke tør publicere, hvad de finder ud af, fordi de frygter, at det kan ødelægge deres karrierer.«

RUUD KOOPMANS
Professor i sociologi

»Skønt man har set øget vækst overalt på kloden – deriblandt i den muslimske verden – er der sket en markant langsommere udvikling her. Det vil sige, at afstanden mellem muslimske lande og andre lande er blevet større.«

Koopmans angiver tre konsekvenser af den fundamentalistiske islams negative påvirkning af den muslimske verden: Der sker for det første ikke en adskillelse af religion og stat, men derimod en fusion.

»Man ønsker, at lovgivningen skal basere sig på sharia. Det afskærer disse lande fra demokratisk udvikling og menneskerettigheder, og det bremser den økonomiske udvikling.«

Eksempelvis opfattes frafald fra islam som en forbrydelse, der er strafbar i 23 lande og kan straffes med døden i 12. Koopmans skriver: »Vi kan føre en lang diskussion om, hvorvidt islam og demokrati kan gå hånd i hånd, men i praksis går det sjældent godt.«

For det andet bliver kvinder udelukket fra arbejdsmarkedet.

»Det har store økonomiske konsekvenser at ekskludere halvdelen af befolkningen fra arbejdsmarkedet. Kvinder, der ikke arbejder, vil gifte sig i en ung alder og få mange børn. Det skal kombineres med en økonomi, som ikke udvikler sig godt, og en befolknings eksplosion.«

Det vil sige, at mange unge mænd ikke har arbejde, hvilket igen vil sige, at de ikke kan gifte sig, da det kræver penge.

»I et samfund, hvor seksualiteten er enormt reguleret, hvor man ikke kan have sex eller stifte familie, hvis ikke man har penge, fører det til en kæmpe frustration. Man har millioner af unge mænd, der er ugifte, som ikke har arbejde, og som er desperate. Den desperation giver også næring til vold og autoritære bevægelser, der kan give disse unge mænd et løfte om en genetablering af maskulin magt.«

For det tredje betyder påvirkningen fra fundamentalistisk islam, at man foretrækker religiøs viden frem for sekulær.

»Når religion mener at have patent på sandheden, skader det den sekulære viden. Det ser man mange steder i de muslimske lande, hvor der kun udgives ganske få bøger, som til gengæld ofte har et religiøst indhold.«

Et tal er nok til at kunne udpensle den åndelige fattigdom, mener Koopmans: Ifølge UNESCO blev der fra 1979 til 2014 kun »oversat omkring 41.000 bøger til arabisk, tyrkisk, farsi og bahasa indonesia, som er de fire vigtigste sprog i en islamiske verden, der tilsammen tæller af 500 millioner borgere,« skriver han. I Danmark alene blev der ifølge Koopmans i samme tidsrum oversat 65.000 bøger.

KOLONIALISMENS GAVN

Når vi taler om den muslimske verdens problemer, bringes det ofte op, at de har været ofre for vestlig kolonia-

lisme, og at Vesten stadig, som de seneste par årtier har vist, fører krig i området. Bærer vi ikke selv noget af ansvaret for fortrædelighederne?

»Man taler ofte om kolonialisme som en vag, luftig størrelse. Det forklares sjældent særligt præcist, hvad man mener. Ikke alle lande uden for Vesten var koloniserede, og ikke alle muslimske lande var det. Hverken Tyrkiet eller Iran var koloniserede, heller ikke Saudi-Arabien – her var man en del af Det Osmanniske Rige og blev uafhængig efter Første Verdenskrig.«

Der var også forskel på, hvor lang tid de enkelte lande var under vestlig jurisdiktion. Et land som Indonesien var dybt koloniseret i hundredevis af år; andre lande som Irak og Syrien var det kun i en periode mellem de to verdenskrige.

»Når man ser på, hvorvidt de lande, som engang var under europæisk dominans, klarer sig bedre eller værre, bliver man nødt til at konkludere, at det faktisk forholder sig omvendt af, hvad kolonialisme-hypotesen siger. De lande, som var koloniserede i længere tid og i dybere forstand – såsom Indonesien – klarer sig relativt set bedre, end de lande, hvor koloniseringen ikke varede så lang tid.«

– *De vestlige lande burde med andre ord være blevet...*

»Nej, men der er en tendens til at se på historien gennem nutidens briller. Ser man på kolonialisme med nutidens briller, var den selvfølgelig afskyelig. Men ser man på vestlig kolonialisme med datidens syn, må vi indse, at alternativet var, at landene blev koloniseret af andre. Ser man på store dele af Mellemøsten og den arabiske verden, var den koloniseret af tyrkerne i hundredevis af år. Det er, hvad man må sammenligne med. Det ægte alternativ til vestlig kolonialisme var ikke liberalisme og civilsamfund. I mange henseender var det værre end vestlig kolonialisme.«

Så er der den militære, vestlige intervention i Mellemøsten.

»Den kan vi ikke komme udenom. Heller ikke, at den i Irak i 2003 skete på falske præmisser. Ja, vestlig intervention har gjort megen skade, men det forklarer ikke, hvorfor det går så dårligt i Mellemøsten. Irak var ikke ligefrem et paradys før invasionen.«

Se på Syrien: Her var der ingen vestlig intervention, bemærker han.

»I stedet blandede alle andre sig: Rusland, Iran, Tyrkiet, Saudi-Arabien, Emiraterne – Syrien blev invaderet af Islamisk Stat og al-Qaeda og så videre. Alt det viser, at problemerne i den muslimske verden er interne, hvorfor det også kun er internt, de kan løses.«

MUSLIMERNE I EUROPA

Som det fremgår af bogen, spejler den muslimske befolkning i Europa de problemer i forhold til deres værtslande, som de muslimske lande har i forhold til resten

af verden. Her ses en manglende integration, jihadistisk vold, homofobi, misogyni og antisemitisme. Er der ingen tegn på, at det går mod bedre tider?

Det er der, forklarer Koopmans. Hans optimisme bunder i, at der foregår en vis grad af assimilation til en vestlig form for liberale værdier, og at den er stærkere hos anden generation af indvandrere.

»Men problemerne opstår, hvis man sammenligner muslimske grupper med andre indvandrergrupper,« forklarer han. Her ser man, at integrationen går meget langsommere med muslimske indvandrere end med andre indvandrere. Man ser det på alle væsentlige parametre, såsom uddannelsesniveaue, arbejdsløshed og kriminalitet. Det gælder også holdningen til homoseksuelle og jøder, eksempelvis, hvor man finder holdninger, der for længst var troet udryddet.

»Det skyldes primært indflydelse fra deres oprindelige lande,« forklarer Koopmans.

»Det er derfor, jeg mener, at den vigtigste ændring for muslimske indvandrere i Vesten vil være ændringer i den muslimske verden. Ser man på den tyrkiske indvandring i Europa, er integrationsprocessen i høj grad stagneret eller går ligefrem i den modsatte retning som følge af den politiske udvikling i Tyrkiet og den enorme indflydelse, som Erdogan-regimet har blandt muslimske indvandrergrupper i Europa.«

– *Du mener, at europæiske stater bør stoppe donationerne til moskeer i Europa fra udlandet? Er det ikke et angreb på religionsfriheden?*

»Hvad betyder religionsfrihed egentlig? Den tyrkiske regering finansierer og kontrollerer totalt de tyrkiske moskeer i Europa. Det er ikke en fri religiøs organisation. Det er stats-islam, der promoveres af en stadig mere intolerant stat, som også spreder intolerante budskaber. Det synes jeg ikke, man kan sige er religionsfrihed.«

– *Men med alt, hvad du skriver, skulle man synes, at du overhovedet ikke lever plads til islam i Europa?*

»Det kommer an på, hvilken type islam vi taler om. Vi bliver nødt til at fortolke. Vi kunne sige, at vi har religionsfrihed, så alle former for islam hører til i Tyskland og Danmark. Vi kunne også sige, at der er former for islam, som ikke hører hjemme her: tyrkisk stats-islam, saudiarabisk salafisme, ja, alle de retninger, der prædiker, at det er i orden at stene frafaldne, at blasfemikere bør henrettes, at kvinder bør omskæres, den slags. Det er ikke religionsfrihed at prædike mod basale menneskerettigheder. Der går strengen.«

– *Man ser på arbejdsmarkedet, at muslimer har vanskeligere ved at få job end andre. Bør vi ikke i første omgang bekæmpe det?*

»Der findes diskrimination mod muslimer,« understreger Koopmans, der selv har været med til at undersøge fænomenet. Folk med muslimske navne har vanskeligere ved at komme til jobsamtale end andre.

»Det siger sig selv, at vestlige lande, i det omfang det kan lade sig gøre, bør håndtere det problem,« siger han. Koopmans mener dog, at jobdiskrimination spiller en meget lille rolle i fortællingen om, hvorfor muslimer har vanskeligere end alle andre ved at finde arbejde i Europa. Det handler heller ikke om race eller hudfarve, men om værdier.

»Der findes virksomheder, der er nervøse ved at hyre folk, der tænker helt anderledes om kønsforskelle, om seksuel frihed og om helt banale ting som at drikke alkohol efter fyraften om fredagen. Det er en anden form for diskrimination end racisme.«

DET PROVINSIELLE HYKLERI

Professoren forklarer i bogen, at han som ung deltog i demonstrationer mod apartheidstyret i Sydafrika og noterer sig hykleriet i, at der ingen demonstrationer er mod den apartheid, der foregår mod kvinder i den muslimske verden. Men er det ikke rimeligt, at vi i Vesten udøver selvkritik, for vi ser på andre kulturer?

»Selvfølgelig. Men folk, der hævder at være kosmopolitiske, er ofte meget provinsielle i deres politiske holdninger. Venstrefløjen taler konstant om den skyld, vi bærer, som følge af kolonialisme og slaveri. Vi kan kun håndtere problemer, vi kan bebrejde os selv for. Men dem, der lider, er muslimer: Det er kvinder og homoseksuelle, som ikke nødvendigvis er antimuslimske, men som ønsker at blive i deres kultur, for så skal de ikke bryde med deres familie og deres samfund. De kristne minoriteter lider også. Siger man, at man er bekymret over minoritetsrettigheder, bør man ikke være nervøs over at vise solidaritet over for minoriteter, der tilfældigvis er kristne, som er den mest fulgule minoritet i verden – i særlig grad i muslimske lande.«

– *Har din forskning ført til, at du isoleres blandt dine kolleger?*

»Til dels. Jeg er en minoritet, som ikke altid behandles særlig godt. Jeg anklages ofte for at være racist, jeg har kolleger, der nægter at tale med mig, som siger til mine studerende og deres samarbejdspartnere, at de ikke må have kontakt med mig. Jeg har forskere, som ikke tør publicere, hvad de finder ud af, fordi de frygter, at det kan ødelægge deres karrierer. Det viser, at akademisk frihed er truet, når man har så stor en grad af normativitet og politisering inden for et studie.«

– *Er det blevet værre?*

»Helt klart. Og især siden Black Lives Matter-bevægelsen begyndte, er det blevet særdeles aggressivt.«

Ruud Koopmans: *Islams forfaldne hus – De religiøse årsager til ufrihed, stagnation og vold*. 252 sider. Forlaget Prestto.